

ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТИЯН-БАПТИСТИ І ГОЛОД 1946-1947 рр.: УСНЕ СВІДЧЕННЯ

У статті використаний дослідницький інструментарій історичної науки – усна історія, який дав змогу висвітлити становище вірних громад Євангельських Християн-Баптістів, які були затиснуті тоталітарним режимом у лещата голодомору 1946-1947 рр.

Ключові слова: Євангельські Християн-Баптісти, усна історія, голодомор 1946-1947 рр.

GOSPEL CHRISTIAN BAPTISTS AND FOLLOWS 1946-1947: HIGHER EVIDENCE

In the article the research tool of historical science was used - oral history, which gave an opportunity to highlight the position of the faithful communities of the Evangelical Christian-Baptist who were clogged up by a totalitarian regime at the grip of the Holodomor of 1946-1947.

Key words: Evangelical Christians-Baptists, oral history, Holodomor 1946-1947.

Усна історія як важливий дослідницький інструментарій історичної науки набув своєї популярності і значимості у період незалежності, коли українські професійні історики почали долати ідеологічні кліше і стереотипи радянської історіографії. Тому одним із першочергових завдань сучасних дослідників є вивчення історії краю шляхом запису особистих свідчень мешканців.

Усні свідчення очевидця подій, які відбувалися в Україні у період 1946-1947 рр., коли усі українці, і віруючі громади Євангельських Християн-Баптістів (далі – ЄХБ) були затиснуті тоталітарним режимом у лещата чергового голодомору є актуальною темою сьогоденної історичної науки. Оскільки постановка цієї проблеми здійснюється вперше, а її комплексне

вивчення ще не було об'єктом ретельного аналізу сучасних дослідників, це посилює важливість та актуальну значущість вказаної проблеми.

Для реалізації мети та завдань дослідження використано спеціальну наукову літературу. До аналізу залучено роботи, що дають важливий матеріал до окремих аспектів цієї тематики, зокрема С. Кульчицького, Т. Снайдера, П. Ткачука та ін. [2, 4, 5]. Повною мірою зреалізувати поставлені завдання дали змогу польові дослідження [1].

Метою дослідження є використання усної історії як джерела вивчення голоду 1946-1947 рр., та його впливу на життя пересічних українців і вірних ЄХБ. Щоби реалізувати мету, визначено низку завдань: визначити причини голоду 1946-1947 рр.; показати як голод вплинув на життя вірних євангельських християн-баптистів; висвітлити наслідки голоду для українського народу загалом і віруючих ЄХБ зокрема.

Населення УРСР, як і віруючі-протестанти, незважаючи на тяжкі умови життя, руїну, яку залишила їм Друга світова війна, не втрачали надію на краще життя. Громадяни тоталітарної держави вважали, що гірше, ніж війни уже не може нічого бути, що всі тяжкі випробування позаду. Але, вони гірко помилялися, адже гіршим, ніж війна міг бути лише голод. Якщо під час війни є надія на виживання, то під час голоду ця надія повністю зникає, людина поступово втрачаючи надію на життя, втрачає і свою людську подобу, перетворюється на тварину з жагою до самовиживання.

Дуже правдиво щодо визначення лексеми «голод», написано в книзі Тімоті Снайдера «Криваві землі: Європа між Гітлером і Сталіним» (2015 р.), який у свою чергу цитував відомого англійського журналіста Малкома Магеріджа, який анонімно друкувався в «Манчестер Гардіан», і один з небагатьох публікував правду про сталінський голодомор 1932-1933 рр. Зокрема, він писав, «що голод – одне із самих страхітливих злочинів в історії, настільки жахливе, що люди в майбутньому будуть важко вірити, що він в дійсності мав місце» [4, 87].

На переконання відомого дослідника злочинів тоталітарної доби С. Кульчицького «першопричина голоду 1946-1947 рр. – посуха, що охопила у

1946 р. майже всі зерновиробні райони півдня та сходу України й немилосердні хлібозаготівлі. Незважаючи на повідомлення М.С. Хрущова про те, що посуха знизилася врожайність хлібів наполовину проти первісних оцінок, Сталін не побажав скоригувати хлібозаготівельний план. На початок жовтня 1947 р. план був виконаний на 101,3%, але колгоспи і колгоспники залишилися без хліба. Українське зерно відвантажувалося у ряд країн Східної та Західної Європи, а селяни в Україні гинули голодною смертю [2, 14].

Тому 1946-1947 рр. для всіх українців стали черговим тяжким випробуванням, у який також важко було повірити, тому що пов'язаний був черговим голодомором влаштованим Й. Сталіним для вирішення своїх політичних цілей. На нашу думку, цього разу смерті українських громадян були платою за прагнення Й. Сталіна панувати у всьому світі. Як відомо, саме у цей час вождю соціалістичного табору потрібна була надпотужна зброя, за допомогою якої він хотів контролювати спочатку Європу, а потім і увесь світ. А для цього потрібні були величезні кошти, які Й. Сталін хотів отримати, як і на початку 1930-х рр. знову ж таки за рахунок життя і рабської праці селян-колгоспників, і це йому врешті вдалося. У «серпні 1949 р. Й. Сталін зумів ліквідувати атомну монополію США, провівши успішне випробування своєї атомної бомби» [5, 312-313]. Отже, отримавши ядерну зброю, СРСР став світовим лідером нарівні зі США.

Проте для Сталіна, який всі свої злочини проти людяності виправдовував за допомогою ідеологічної пропаганди та «інтерпретував будь-яку проблему в Радянському Союзі як приклад ворожих підступів, а ворожі підступи можна було розглядати як доказ прогресу» [4, 67]. Тому черговий післявоєнний голодомор, який був поширений лише в тих регіонах, у яких функціонувала колгоспна система, або ж не визнавався взагалі або ж інтерпретувався засобами тоталітарної пропаганди, як природна стихія, викликана засухою, а не непомірними хлібозаготівлями.

Від третього за рахунком голодом влаштованим радянським режимом за чверть столітнє владарювання в Україні потерпало і багато віруючих ЄХБ, кількість яких за роки Другої світової війни тільки зростає. За спогадами свідка

тих подій, Ніни Максимівни Яременко, 1909 року народження, яка проживала у той час у м. Яготин, Київської області, саме під час війни в 1942 році, вона як і багато її братів та сестер по вірі, прийняла водне хрещення і прилучилася до громади ЄХБ. Жінка разом з іншими віруючими братства як могла підтримувала воїнів Червоної Армії, приносячи на залізничну станцію їжу та воду для солдат, які у вагонах прямували на фронт. Втративши чоловіка на фронті в 1943 р. та залишившись з двома дітьми на руках, Людою 1938 р.н. та Надею 1942 р.н. Ніна Максимівна, як і багато віруючих ЄХБ з радістю зустріла в 1945 році звістку про перемогу Червоної Армії над нацистською Німеччиною, вірячи, що їхнє з дітьми життя покращиться.

Натомість, їхні випробування тільки розпочалися, адже у 1946 р. під час хлібозаготівельних кампаній очолюваних М. Хрущовим зерносховища колгоспів залишилися пустими. Ця ситуація відбилася не тільки на мешканцях сіл, але й районних центрів, де також не вистачало хліба для задоволення перших потреб у їжі. Щоби якось задовольнити їжею своїх двох дівчаток, жінка сама не доїдала, але кожного дня ходила на роботу. Якщо під час війни, біжучи на роботу вона змушена була перестрибувати через вирви від мін та їх оминати, то тепер оминала розпухлі тіла мертвих людей [1].

Як згадує Ніна Максимівна, на все життя їй запам'ятався випадок, як стався по дорозі на роботу: «Одного дня, прямуючи на роботу через місток, я побачила чоловіка, який з жадібністю їв кусень хліба з малясом (авт. густа брунатна рідина, що залишається після переробки цукрових буряків на цукор; використовується як корм для худоби), але коли поверталася додому, то чоловік уже був у напівлежачому положенні мертвий» [1].

Уже через деякий час, у Ніни Максимівни, яка систематично недоїдала опухли від голоду ноги. Шукаючи порятунку для себе і своїх дітей вона разом із сестрою по вірі на ім'я Дуня, яка проживала в селі Ничипорівка Яготинського району, вирішили виїхати з голодного міста та пішли на залізничну станцію. На станції зустріли немолодого уже чоловіка, який представився Володимиром та сказав, що він також віруючий баптистської громади, і приїхав із Західної

України, щоби допомогти голодуючим виїхати з міста та влаштуватися на роботу.

Плачучи згадує жінка цей переломний момент в її житті і дітей: «Хоча і страшно було їхати у світ з незнайомцем, адже по місту ширилися чутки, що людей вербують для того, щоби потім їх забити як худобу, а з м'яса готувати пиріжки та продавати на залізничних станціях. Проте, у мене не було вибору, оскільки я і мої діти були знесилені від недоїдання, тому погодилася на його пропозицію. З великими зусиллями нам вдалося сісти на найближчий поїзд, який рухався на захід і покинути рідне місто. На станції Луцьк Володимир відвів їх до знайомого міліціонера та розпрощався» [1].

Після приїзду на Рівненщину ситуація для них змінилася на краще. Добрі люди їх спрямували в село Малево, де була велика громада ЄХБ. Зупинилися вони у віруючих діда Андрона та баби Каті. «Крім нас, згадує Ніна Максимівна, при громаді жили три сироти: Надя, Броня і Зося. Моїми обов'язками було готувати їжу та дивитися за старою бабцею, яка уже не вставала з ліжка. Коли я потрапила в Рівненську область, особисто мене, вразило те, що на відміну від тієї пропаганди, яка нам розповідала, що в Західній Україні живуть погано, там одні жорстокі бандерівці, які вбивають усіх від малого до великого, насправді, на відміну від радянізованих областей, люди жили дуже заможного, та вражали своєю добротою та милосердям. Адже, крім основних обов'язків, я мала ще два рази на неділю пекти хліб, який віруючі роздавали всім нужденним та голодним, які тікаючи зі Східної України шукали в селі хоч якийсь прихисток та роботу. Невдовзі я дізналася, що від голоду помер мій тато, який проживав в Житомирській області (с. Садове). Загалом, пробула я з дітьми в Малево два роки, і в 1949 році, коли дізналася, що голод минув повернулася до рідного міста» [1].

Загалом, за даними вчених «від штучного рукотворного голоду за неповними даними загинуло в Україні понад 1 млн людей» серед яких було багато вірних ЄХБ [3].

Таким чином, з відновленнями радянської влади на окупованих територіях становище віруючих різко погіршилося. Найжахливішим випробуванням для

громадян УРСР став черговий голодомор 1946-1947 рр. влаштований Сталінім з метою вирішення політичних завдань на міжнародній арені, від якого потерпало і багато віруючих ЄХБ. Яскравим прикладом цієї трагедії став епізод з життя вірної громади ЄХБ Н.М. Яременко. Адже живучи в умовах тоталітарної держави, життя її громадян постійно знаходилося на межі: війни, голодомору, терору, брехні, що і стали супутними її ознаками. Тому для багатьох громадян УРСР єдиною надією на порятунок стала Віра в Бога, яка дозволила не лише вистояти та вижити у часи лихоліття, але й морально самовдосконалитися. Велику роль у порятунку від голодної смерті тисячів громадян УРСР відіграли і віруючі ЄХБ окремих західних областей, які слідуючи заповідям Біблії були милосердними до зневірених, давали притулок для нужденних, ділилися хлібом з голодуючими.

Література

1. Записано 10 квітня 1991 р. від Яременко Н.М. 1909-1993 р.н., яка мешкала в м. Яготин Київської області.
2. Кульчицький С. Схожість і відмінність радянських голодів 20-х, 30-х і 40-х років // Веселова О.М., Марочко В.І., Мовчан О.М. Голодомори в Україні 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947: Злочини проти народу. – Київ – Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2000. – С.7-14.
3. Масовий_голод_в_Україні_(1946-1947) [Електронний ресурс] [https://uk.wikipedia.org/wiki/Масовий_голод_в_Україні_\(1946-1947\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Масовий_голод_в_Україні_(1946-1947)) – Заголовок з екрану.
4. Снайдер Т. Кровавые земли: Европа между Гитлером и Сталиным / Т. Снайдер; [пер. с англ Л. Зурнаджи]. – К.: Дуліби, 2015. – 584 с.
5. Ткачук П. Ядерна зброя як фактор повоєнної міжнародної політики [Електронний ресурс] / П. Ткачук <http://www.asv.gov.ua/content/nauka/editions/18/2012-18/307-317.pdf> – с. 312-313. – Заголовок з екрану.